

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо удосконалення деяких антикорупційних механізмів»

1. Мета

Метою прийняття проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо удосконалення деяких антикорупційних механізмів» (далі – проект Закону) є забезпечення однозначного розуміння антикорупційних норм, уточнення переліку суб'єктів, на яких поширюється дія Закону, переліків посад/службових осіб, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, відомостей, що зазначаються у декларації, повідомленні про суттєві зміни у майновому стані, забезпечення підвищення ефективності превентивних механізмів щодо обмеження сумісництва, суміщення, конфлікту інтересів, уточнення деяких положень щодо проведення антикорупційної експертизи.

2. Обґрунтування необхідності прийняття акта

Проект Закону розроблено згідно з резолюцією Прем'єр-міністра України від 01.06.2021 № 27277/1/1-21 (до листа Президента України від 28.05.2021 № 01-01/497) щодо підготовки та внесення в установленому порядку на розгляд Верховної Ради України проекту змін до Закону України «Про запобігання корупції» (далі – Закон) стосовно процедур, пов'язаних із поданням декларацій особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, здійсненням фінансового контролю та інших заходів, спрямованих на запобігання і протидію корупції, а також рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 16.07.2021 «Про додаткові заходи з координації реалізації державної політики у сфері громадянства», введеним в дію Указом Президента України від 23.07.2021 № 305.

Проектом Закону запропоновані зміни до абзацу чотирнадцятого частини першої статті 1 Закону про включення Державного бюро розслідувань до переліку спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. Вказані зміни запропоновані з огляду на те, що Державне бюро розслідувань¹ вирішує завдання із запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування, зокрема, корупційних кримінальних правопорушень (при чому вчинених ТОП-посадовцями). Також потребує відповідного доповнення абзац п'ятий частини першої статті 13-1 Закону щодо неутворення уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) з питань запобігання корупції в Державному

¹ Стаття 5 Закону України «Про Державне бюро розслідувань».

бюро розслідувань, оскільки функції такого підрозділу притаманні управлінню внутрішнього контролю¹.

Також проектом Закону передбачаються зміни щодо переліку суб'єктів, на яких поширюється дія Закону, переліків посад/службових осіб, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, спрямовані на забезпечення чіткої визначеності кола суб'єктів з урахуванням рівня корупційних ризиків та усунення проявів множинного тлумачення норм Закону під час правозастосування.

Так, у проекті Закону пропонується виключити осіб рядового та молодшого начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби та осіб молодшого начальницького складу органів цивільного захисту з переліку суб'єктів, на яких поширюється дія Закону.

Вказані пропозиції зумовлені тим, що особи рядового та молодшого начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби та органів цивільного захисту не наділені повноваженнями, виконання яких може зумовити виникнення корупційних ризиків.

Зокрема, у лавах державної кримінально-виконавчої служби близько 24 тис. осіб рядового та начальницького складу. З них близько 12 тис. є молодшими інспекторами і, відповідно, до посад мають спеціальні звання від рядового до старшого прапорщика внутрішньої служби, що віднесені до рядового і молодшого начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби. Водночас такі посади є звичайними рядовими робочими посадами, які не пов'язані з корупційними ризиками, їх зайняття вимагає лише наявності середньої загальної освіти (зазвичай призначення можливе відразу після закінчення середньої школи чи строкової служби в Збройних Силах України).

Також пунктом 2 частини 1 статті 104 Кодексу цивільного захисту України встановлено, що спеціальне звання – молодший сержант відноситься до молодшого начальницького складу служби цивільного захисту. При призначенні в органи цивільного захисту майже завжди присвоюються сержантські звання, як наслідок, – такі працівники стають суб'єктами декларування. Наразі майже всі працівники Державної служби України з надзвичайних ситуацій є суб'єктами декларування (на практиці це звичайні рятувальники, водії, машиністи, електрики, водолази, сапери, дозиметристи та інші посади, перебування на яких не зумовлює наявності корупційних ризиків).

Отже, законодавчі пропозиції передбачають зміни до підпункту «д» пункту 1 частини першої статті 3 Закону, згідно з якими особи рядового та молодшого начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби

¹ Частина друга статті 24 Закону України «Про Державне бюро розслідувань».

та особи молодшого начальницького складу органів цивільного захисту виключаються із переліку суб'єктів, на яких поширюються вимоги Закону. При цьому з метою узгодження такої пропозиції із чинним законодавством пропонується у прикінцевих та перехідних положеннях до проекту Закону зазначити, що до приведення у відповідність із цим Законом законодавчі та інші нормативно-правові акти застосовуються у частині, що не суперечить цьому Закону.

На виконання рішення Урядового комітету з питань національної безпеки і оборони та правоохоронної діяльності від 12.05.2023, проектом Закону вносяться зміни до підпунктів «и» та «к» пункту 1 частини першої статті 3 Закону з метою приведення у відповідність з пунктом 2 розділу VII «Прикінцеві та перехідні положення Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування (у редакції Закону України від 21.09.2022 № 2620-IX) щодо припинення Фонду соціального страхування України і управління його виконавчої дирекції.

Також проектом Закону передбачені положення, спрямовані на юридичну визначеність переліку осіб, визначених у підпункті «а» пункту 2 частини першої статті 3 Закону.

Згідно з чинною редакцією підпункту «а» пункту 2 частини першої статті 3 Закону суб'єктами, на яких поширюється дія Закону, визначені посадові особи юридичної особи публічного права. Водночас відсутність чіткого законодавчого визначення терміна «посадова особа юридичної особи публічного права», який був би найбільш прийнятним для цілей Закону¹, на практиці зумовлює довільне тлумачення норми.

З огляду на вказане пропонується визначити суб'єктів, які зазначені в підпункті «а» пункту 2 частини першої статті 3 Закону, в прив'язці до займаних ними керівних посад. Зокрема, це *керівники, заступники керівників юридичних осіб публічного права або особи, які тимчасово виконують їх обов'язки, особи, які постійно обіймають посади керівників структурних та/або відокремлених підрозділів юридичних осіб публічного права, їх заступників.*

Усунення із Закону терміна «посадові особи» дасть змогу уникнути неоднозначного тлумачення та розуміння підпункту «а» пункту 2 частини першої статті 3 Закону.

¹ Враховуючи положення статті 65 Господарського кодексу України, посадовими особами підприємства є головний бухгалтер, члени наглядової ради (у разі її утворення), виконавчого органу та інших органів управління підприємства відповідно до статуту. Разом з тим згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 № 5 «Про судову практику у справах про хабарництво» працівники підприємств, установ, організацій можуть визнаватися службовими особами за умови виконання організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських обов'язків.

Окрім зазначеного, на сьогодні дія підпункту «а» пункту 2 частини першої статті 3 Закону поширюється виключно на осіб, які входять до складу *лише* наглядових рад *державних банків, державних підприємств або державних організацій*, що мають на меті одержання прибутку, *господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі*. Водночас поширення тенденції корпоратизації державних підприємств (перетворення їх на акціонерні товариства зі статусом юридичних осіб приватного права) призводить до непоширення на посадових осіб таких підприємств (зокрема, керівників та їх заступників) більшості вимог та обмежень, встановлених Законом. Таким чином, може скластись ситуація, за якої відповідні положення антикорупційного законодавства (щодо фінансового контролю, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, обмеження щодо одержання подарунків) не будуть поширюватися на осіб, які фактично здійснюють управління поточною діяльністю товариств, та інших посадових осіб органів таких товариств, де держава має більшу частку власності. При цьому посадові особи таких товариств іноді здійснюють управління величезними фінансовими ресурсами, що належать державі, а отже, можуть мати високі корупційні ризики в своїй діяльності.

Для цього пропонується уточнити перелік осіб у підпункті «а» пункту 2 частини першої статті 3 Закону, тим самим поширити вимоги Закону на осіб, які постійно або тимчасово здійснюють повноваження одноосібного виконавчого органу, та їх заступників, а також осіб, які входять до складу колегіального виконавчого органу господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) прямо чи опосередковано належить державі.

З тих самих підстав пропонується вказати, що до суб'єктів, на яких поширюються вимоги Закону, належать особи, які входять до складу наглядової ради державного або комунального господарського об'єднання, державної холдингової компанії.

Враховуючи пропозиції змін щодо уточнення переліку суб'єктів, визначених у статті 3 Закону, пропонуються кореспондуючі зміни до приміток до статей 51-3, 56 Закону, які визначають переліки службових осіб/посад, які займають відповідальне та/або особливо відповідальне становище, що зумовлює обов'язковість проведення повної перевірки декларацій таких осіб та спеціальної перевірки перед призначенням.

У зв'язку з некоректним формулюванням змін у п.п. 35 п. 5 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» до приміток до статей 51-3, 56 Закону у законопроекті пропонуються зміни, які передбачають включення Директора Бюро економічної безпеки України, його першого заступника та заступника до

переліку службових осіб/посад, які займають/передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища.

Також пропозиції змін до приміток вказаних статей Закону стосуються виключення слідчих Національної поліції України, залежно від рівня органу/підрозділу, в якому вони працюють, та дізнавачів із приміток статей до 51-3, 56 Закону (тобто суб'єктів, декларації яких підлягають обов'язковій повній перевірці та щодо яких проводиться спеціальна перевірка перед призначенням). При цьому категорія осіб слідчих районного рівня та дізнавачів не втрачає статусу суб'єктів, на яких поширюються вимоги Закону.

Виключення вказаної категорії із приміток до статей 51-3, 56 Закону обґрунтовується низьким ступенем корупційних ризиків в їх діяльності та практично доведеною неефективністю застосування вимог про обов'язкову повну перевірку декларацій та проведення спеціальної перевірки перед призначенням.

З урахуванням відомчої належності та рівня органу Національної поліції України (апарат органу управління, територіальний орган тощо) посади слідчих мають різні ступені корупційних ризиків, з огляду на що і були розроблені пропозиції, які виключають слідчих в районах з переліку осіб/посад з відповідальним або особливо відповідальним становищем.

Редакція норми щодо визначення слідчих Національної поліції України залежно від рівня органу запропонована з урахуванням системи¹ органів поліції відповідно до статей 13 – 15, частини третьої статті 24 Закону України «Про Національну поліцію» та пункту 2 розділу I Положення про слідчі підрозділи Національної поліції². Крім того, в цій частині редакція проекту Закону була погоджена 01.10.2021 із Міністерством внутрішніх справ України та Національною поліцією України на узгоджувальній нараді.

Крім того, враховуючи те, що дізнавачі є службовими особами підрозділів дізнання, які уповноважені в межах компетенції здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків, які порівняно із злочинами є кримінальними правопорушеннями з меншим ступенем суспільної небезпеки, вбачається, що ймовірність виникнення корупційних ризиків у дізнавачів є досить невисокою. Натомість поширення на категорію дізнавачів окремих вимог щодо обов'язкової повної перевірки декларацій та проведення спеціальної перевірки є обтяжливим, та, як показала практика, таким, що забезпечує перевірку в більшості випадків декларацій, які не містять статків.

¹ Трирівнева система слідчих підрозділів органів Національної поліції включає: 1) Головне слідче управління Національної поліції; 2) слідчі управління головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, областях та місті Києві; 3) слідчі відділи (відділення) територіальних (відокремлених) підрозділів поліції.

² Затверджено наказом Міністерства внутрішніх справ України від 27.07.2017 № 918/30786.

До прикладу, в 2020 році Національне агентство опрацювало 13315 запитів на проведення спеціальних перевірок щодо наявності у Єдиному державному реєстрі осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, відомостей про кандидата, а також щодо достовірності відомостей, зазначених особою у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік, та станом на 24.11.2021 – 14972 запити. З них у 2020 році надійшло 2462 запити стосовно претендентів на посади слідчих Національної поліції України (18% від загальної кількості опрацьованих запитів) та 887 запитів стосовно претендентів на посади дізнавачів (6%). У 2021 році надійшло 4610 запитів стосовно претендентів на посади слідчих Національної поліції України (31% від загальної кількості опрацьованих запитів) та 1370 запитів стосовно претендентів на посади дізнавачів (9%). Переважна більшість кандидатів на посаду слідчого та дізнавача є випускниками навчальних закладів, декларації яких не містять статків, та у яких наявні лише типові помилки їх заповнення.

Таким чином, поширення на посади слідчих територіальних підрозділів Національної поліції України та дізнавачів вимог щодо обов'язковості повних перевірок декларацій та здійснення спеціальних перевірок стосовно кандидатів вбачається недоцільним.

У проекті Закону пропонується закріпити повноваження Національного агентства з виявлення ознак незаконного збагачення та необґрунтованості активів у межах здійснення повноважень, визначених пунктом 7-1 частини першої статті 11 Закону, щодо контролю, перевірки декларацій та проведення моніторингу способу життя.

Так, відповідно до статті 51-3 Закону повна перевірка декларації полягає, зокрема, у з'ясуванні достовірності задекларованих відомостей, точності оцінки задекларованих активів, перевірки на наявність конфлікту інтересів та ознак незаконного збагачення чи необґрунтованості активів.

Крім того, запропоновані доповнення кореспондуються з пунктом 5-7 частини першої статті 12 Закону, яким встановлено права Національного агентства, у разі встановлення ним доказів того, що особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, набула необґрунтовані активи або що такі активи набула інша особа за її дорученням чи в інших передбачених статтею 290 Цивільного процесуального кодексу України випадках, – порушувати перед Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою або у визначених законом випадках – перед Офісом Генерального прокурора питання щодо звернення до суду з позовом про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави. Вказані права були закріплені Законом України від 31 жовтня 2019 року № 263-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації

незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів».

Водночас до сьогодні не були внесені відповідні зміни до статті 11 Закону щодо повноважень Національного агентства з виявлення ознак необґрунтованих активів та незаконного збагачення. Наразі Національне агентство разом із правоохоронними та іншими антикорупційними органами бере активну участь у розробці спільного підходу щодо реалізації інституту визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави.

Також проектом Закону пропонується в частині другій статті 14 Закону розширити перелік випадків, коли особа не може входити до складу Громадської ради при Національному агентстві, зокрема, у разі: наявності судимості, притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, позбавлення права займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави, або обіймати певні посади; входження до складу керівних, контрольно-ревізійних органів політичних партій. Такі вимоги, зокрема, є тотожними до вимог, визначених у частині третій статті 5 Закону для кандидатів на посаду керівника органу та членів конкурсної комісії.

Зазначені пропозиції спрямовані на забезпечення високого рівня довіри до громадського контролю за діяльністю Національного агентства та запобігання репутаційним ризикам.

Зміни стосовно превентивних механізмів щодо сумісництва та суміщення, конфлікту інтересів обумовлені необхідністю підвищення їх ефективності.

Так, згідно з частиною другою статті 25 Закону від особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, вимагається не пізніше 15 робочих днів з дня призначення (обрання) на посаду лише здійснити дії, спрямовані на припинення підприємницької діяльності та припинення її повноважень у складі правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку.

Метою запровадження обмежень щодо сумісництва та суміщення є унеможливлення здійснення особою діяльності, іншої, ніж пов'язана з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, що є однією з гарантій її неупередженості.

Вказана мета не може бути досягнута самим лише виконанням обов'язку, передбаченого в частині другій статті 25 Закону (у чинній редакції), оскільки такі дії не спрямовані на досягнення кінцевого результату у вигляді фактичного припинення повноважень особи у складі правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку.

Водночас, оскільки особа формально ніби виконала вимоги закону – здійснила певні дії, спрямовані на припинення її повноважень у складі відповідних органів, на практиці притягнення до адміністративної відповідальності не застосовується з огляду на відсутність вини (у формі умислу) як обов'язкового елементу складу адміністративного правопорушення. Такий підхід до оцінки дій особи поширений у судовій практиці.

Положення частини другої статті 25 Закону сформульовані у законопроекті таким чином, щоб стимулювати осіб до фактичного дотримання обмежень, адже на період з дня призначення (обрання) на посаду і до припинення відповідних повноважень особі, зазначеній у пункті 1 частини першої статті 3 цього Закону, забороняється: брати участь у діяльності та прийнятті рішень відповідними органами та отримувати у зв'язку з цим будь-які доходи (винагороду тощо); реалізовувати будь-які повноваження, приймати рішення, вчиняти дії за посадою, на яку її обрано (призначено), до припинення повноважень у складі відповідних органів та/або підприємницької діяльності.

Вказані заборони покликані спонукати осіб до швидкого виконання встановлених вимог та фактичного дотримання обмежень.

Окрім цього, пропонується збільшити строк для вжиття заходів щодо виходу зі складу відповідних органів до 30 днів з огляду на положення господарського законодавства¹, які регулюють порядок виходу зі складу правління інших виконавчих органів, наглядової ради господарського товариства.

Запропоновані проектом Закону зміни до статті 36 Закону зумовлені необхідністю вдосконалення положень щодо строків передачі в управління підприємств та корпоративних прав.

Так, передача в управління корпоративних прав засвідчується договором і не потребує відповідної згоди інших засновників (учасників) юридичної особи, внесення змін до статуту юридичної особи, здійснення будь-яких реєстраційних дій в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що могло б зумовити необхідність збільшення терміну для здійснення передачі в управління корпоративних прав. Крім того, нотаріальне засвідчення копії договору управління підприємствами чи корпоративними правами та його направлення до Національного агентства також не потребує тривалого часу. Тому 30-денний строк, який був встановлений у редакції Закону до 02.06.2021, замість

¹ Стаття 35 Закону України «Про акціонерні товариства», стаття 24 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».

встановленого на сьогодні 60-денного строку¹, є цілком достатнім для вжиття відповідних заходів реагування.

Також проект Закону спрямований на удосконалення деяких положень Закону стосовно відомостей, які зазначаються у декларації, та здійснення заходів фінансового контролю.

Так, на виконання додаткових заходів з реалізації державної політики у сфері громадянства² у проекті Закону запропоновані зміни до статті 46 Закону щодо відображення у деклараціях інформації про громадянство (підданство) іноземних держав, а також відповідні документи, які дають право на постійне проживання на території іноземних держав.

Запровадження вказаних змін спрямоване на протидію використанню особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, наявності/набуття громадянства (підданства) іноземної держави на шкоду національній безпеці, а також запобігання виникненню у таких осіб конфлікту інтересів внаслідок подвійного (множинного) громадянства³.

Потребують також удосконалення положення статті 46 Закону щодо декларування відомостей про рахунки акціонерного товариства «Державний ощадний банк України».

Фактично згідно з чинною редакцією пункту 8-1 частини першої статті 46 Закону передбачений обов'язок відображати відомості про рахунки, на яких обліковуються некомпенсовані грошові заощадження громадян України в установах акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» (далі – Ощадбанк України), поміщені в період до 2 січня 1992 року в установи Ощадного банку СРСР, що діяли на території України, лише без зазначення номера такого рахунка.

Водночас згідно з вимогами Закону України «Про державні гарантії відновлення заощаджень громадян України» установи Ощадбанку України протягом грудня 1996 року – березня 1997 року провели одноразову індексацію вкладів громадян. На проіндексовані суми, що обліковуються на позабалансовому рахунку Ощадбанку України, вкладникам видано ощадні книжки, на підставі яких у осіб виникає право на отримання компенсаційних сум у майбутньому. Такий позабалансовий рахунок Ощадбанку України є неперсоніфікованим.

¹ Строк змінений із 30-денного строку на 60-денний Законом України від 29.04.2021 № 1443-IX.

² Визначені рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 16.07.2021 «Про додаткові заходи з координації реалізації державної політики у сфері громадянства», яке введено в дію Указом Президента України від 23.07.2021 № 305.

³ Відповідно до преамбули рішення Ради національної безпеки та оборони України від 16.07.2021 <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Ukazy/4934.html>.

Суми некомпенсованих коштів, що зафіксовані в ощадних книжках, виданих Ощадбанком України громадянам, не вносилися на зберігання до Ощадбанку України, а тому суб'єкти декларування не мають прав власності на активи позабалансового рахунку.

Отже, положення Закону, які передбачають необхідність декларування такої інформації, пропонується виключити, шляхом внесення змін до пункту 8-1 частини першої та примітки до статті 46 Закону.

Крім того, проектом Закону запропоновані зміни стосовно декларування операцій з купівлі-продажу валюти.

Відповідно до чинного абзацу другого примітки до статті 46 Закону здійснення операцій з купівлі, продажу або обміну іноземної валюти за рахунок власних коштів не потребує відображення в декларації (згідно з пунктом 10 частини першої статті 46 Закону (розділ видатки та будь-які правочини)).

Водночас, як відомо, курси валют є досить динамічними та часто суттєво змінюються. Це означає, що навіть подвійна конвертація (наприклад, гривня – долар; долар – гривня) може утворювати додаткові доходи. Такі доходи (залежно від різниці у курсах та обсягів конвертації) можуть сягати мільйонів гривень.

Вказані обставини можуть стати зручною лазівкою для легалізації особами своїх незаконно набутих активів, про що також зазначалося в листі Президента України від 28.05.2021 № 01-01/497.

Декларування інформації про правочини¹ купівлі-продажу валюти з одного боку, дає змогу добросовісним суб'єктам пояснювати природу тих доходів, які у них утворилися внаслідок валютно-обмінних операцій.

З іншого боку, цей обов'язок унеможлиблює недобросовісним суб'єктам легалізацію неправомірної вигоди, необґрунтованих активів тощо, пояснюючи, що це є наслідком здійснення валютно-обмінних операцій.

Згідно з положеннями проекту Закону вказані ризики пропонується усунути шляхом виключення з примітки до статті 46 Закону положення про відсутність обов'язку відображення у декларації правочинів з обміну валюти. Натомість у частині четвертій статті 52 Закону встановлюється, що повідомлення про суттєві зміни у майновому стані не подається за результатами здійснення операцій із купівлі, продажу або обміну іноземної валюти.

¹ Згідно з положеннями проекту Закону такі відомості потрібно буде відображати в декларації, якщо розмір відповідного правочину перевищує 50 прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня звітного року; до таких відомостей включаються дані про вид правочину, його предмет. На письмовий запит Національного агентства суб'єкт декларування надає інформацію щодо найменування контрагента (абзац другий пункту 10 частини другої статті 46 Закону).

У проекті Закону запропоновано корегування частини другої статті 52-2 Закону стосовно особливостей здійснення повної перевірки декларацій, моніторингу способу життя суддів, суддів Конституційного Суду України.

Згідно з частиною другою статті 51-4 Закону моніторинг способу життя суб'єктів декларування здійснюється Національним агентством на підставі інформації, отриманої від фізичних та юридичних осіб, а також із засобів масової інформації та інших відкритих джерел інформації, яка містить відомості про невідповідність рівня життя суб'єктів декларування задекларованим ними майну і доходам. Вказаний інструмент спрямований на виявлення суб'єктів декларування зі скромними статками (офіційними виплатами) та високими стандартами життя (користування люксовими автомобілями, маєтками, коштовними речами і подарунками тощо). Моніторинг способу життя передбачає перевірку інформації щодо: користування об'єктами, які не вказані в декларації; отриманих подарунків; придбання об'єктів, вартість яких перевищує задекларовані активи.

Водночас частина друга статті 52-2 передбачає інформування Вищої ради правосуддя або Голови Конституційного Суду України про початок моніторингу способу життя, повної перевірки декларації, поданої суддею, суддею Конституційного Суду України. Таке інформування про початок моніторингу способу життя судді, судді Конституційного Суду України може унеможливити реальне виявлення фактів невідповідності рівня життя наявним майну і доходам через ризик витоку інформації про початок такого моніторингу.

Разом з тим інформування про початок моніторингу способу життя може перешкоджати його проведенню, на відміну від проведення повної перевірки (фіксованого і підписаного документа), враховуючи те, що моніторинг стосується перевірки інформації про незафіксовані у декларації відомості.

Удосконалення положень стосовно антикорупційної експертизи викликане необхідністю забезпечення правової визначеності чинних норм, запровадження дієвих механізмів щодо проведення експертизи та усунення виявлених в результаті її проведення корупціогенних факторів.

Проектом Закону передбачаються, зокрема, зміни стосовно покладення повноважень із проведення антикорупційної експертизи чинних нормативно-правових актів на Національне агентство, яке має розробити відповідний порядок її здійснення, в тому числі порядок відбору нормативно-правових актів для такої експертизи на основі ризик-орієнтованих критеріїв.

3. Основні положення проекту акта

Проектом Закону пропонуються зміни до Закону України «Про запобігання корупції», зокрема:

- включити Державне бюро розслідувань до переліку спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції;

- уточнити перелік суб'єктів, визначених підпунктами «г», «д» пункту 1 частини першої статті 3 Закону, конкретизувати перелік осіб, визначених підпунктом «а» пункту 2 частини першої статті 3 Закону;

- доповнити вимоги для кандидатів до складу Громадської ради при Національному агентстві (обмеження стосуються осіб, визнаних недієздатними, обмежено дієздатними, таких, що мають судимість, притягнені до кримінальної/адміністративної відповідальності за корупційні, пов'язані з корупцією правопорушення, працювали в Національному агентстві, перебували у складі керівних, контрольно-ревізійних органів політичної партії);

- впровадити чіткі норми щодо необхідності припинення обставин суміщення та сумісництва, які спрямовані на досягнення кінцевого результату у вигляді фактичного припинення повноважень особи у складі правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку;

- зменшити строк для передачі в управління корпоративних прав та підприємств із 60 до 30 днів;

- редакційно удосконалити виняток щодо передачі в управління акцій акціонерного товариства – резидента України, сукупна номінальна вартість яких не перевищує 0,25 прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня року, в якому особа призначена (обрана) на посаду, та сукупно не перевищують 5 відсотків голосуючих акцій товариства, з метою недопущення зловживань під час виконання обов'язку передачі інших корпоративних прав;

- доповнити перелік відомостей, що зазначаються у декларації, інформацією про громадянство (підданство) іноземних держав, документи, які надають право на постійне проживання на території іноземних держав;

- визначити необхідним декларувати відомості про здійснення операцій із купівлі, продажу або обміну іноземної валюти з метою неможливості легалізації неправомірної вигоди, необґрунтованих активів тощо;

- звільнити осіб від обов'язку декларування відомостей про рахунки, на яких обліковуються некомпенсовані грошові заощадження громадян України, поміщені в період до 02 січня 1992 року в установи Ощадного банку СРСР, що діяли на території України;

- удосконалити окремі положення щодо антикорупційної експертизи.

4. Правові аспекти

Проект Закону розроблений на підставі Конституції України та Закону України «Про запобігання корупції», де у пункті 4 частини першої статті 11 визначено, що до повноважень Національного агентства належить формування та реалізація антикорупційної політики, розроблення проектів нормативно-правових актів з цих питань.

У цій сфері правового регулювання діють такі нормативно-правові акти: Цивільний кодекс України, Кодекс цивільного захисту України, Господарський кодекс України, Закони України «Про акціонерні товариства», «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», «Про державні гарантії відновлення заощаджень громадян України», «Про громадянство України» «Про Державне бюро розслідувань», «Про Бюро економічної безпеки України», «Про Національну поліцію України», «Про державну кримінально-виконавчу службу України».

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація проекту Закону не потребує фінансування з державного чи місцевих бюджетів.

6. Позиція заінтересованих сторін

Проект Закону не потребує проведення публічних консультацій з громадськістю. Водночас з метою сприяння належному системному діалогу з громадськістю, прийняття рішень з урахуванням громадської думки було проведено обговорення положень проекту Закону за участі провідних інститутів громадянського суспільства, які займаються аналізом ситуації щодо стану корупції в Україні, та Громадської ради при Національному агентстві.

Проект Закону не стосується питань функціонування місцевого самоврядування, прав та інтересів територіальних громад, місцевого та регіонального розвитку, соціально-трудової сфери, прав осіб з інвалідністю, функціонування і застосування української мови як державної.

Проект Закону не стосується сфери наукової та науково-технічної діяльності.

7. Оцінка відповідності

У проекті Закону відсутні положення, які стосуються зобов'язань України у сфері європейської інтеграції; прав та свобод, гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод; впливають на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; містять ризики вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією; створюють підстави для дискримінації.

За результатами опрацювання проекту Закону Урядовим офісом європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України повідомлено, що проект Закону не регулюється зобов'язаннями України у сфері європейської інтеграції, у тому числі міжнародно-правовими, та правом Європейського Союзу (acquis ЄС).

Ознак для необхідності проведення антикорупційної експертизи не виявлено.

З урахуванням п. 3 § 70 Регламенту Кабінету Міністрів України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 № 950, відсутній перелік законів, прийняття або перегляд яких необхідно здійснити для реалізації положень законопроекту.

8. Прогноз результатів

Реалізація проекту Закону сприятиме підвищенню ефективності превентивних механізмів, які стосуються сумісництва, суміщення, запобігання конфлікту інтересів, декларування та проведення антикорупційної експертизи, а також однозначності розуміння антикорупційних приписів. Крім того, проект Закону забезпечить реалізацію додаткових заходів державної політики у сфері громадянства, що визначені рішенням Ради національної безпеки і оборони України, для протидії загрозам національній безпеці.

Реалізація проекту Закону не вплине на ринкове середовище, забезпечення захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання, громадян і держави, розвиток регіонів, підвищення чи зниження спроможності територіальних громад, ринок праці, рівень зайнятості населення, громадське здоров'я, екологію та навколишнє природне середовище, обсяг природних ресурсів, рівень забруднення атмосферного повітря, води, земель, зокрема забруднення утвореними відходами, інші суспільні відносини.

**В.о. Голови Національного агентства
з питань запобігання корупції**

Артем СИТНИК